

בבא מציעא יח

משה שווערד

1. מהר"ץ חיות מסכת בבא מציעא דף יז עמוד ב

גמרא ואלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנ"ל. נ"ב גם מכאן יש ראייה דלשון מנלן אינו מונח על ענין אשר נלמד מדברי תורה או מדברי קבלה דהרי כאן אינו מביא רק ראיות ממשנה וברייתא. ועי' בריטב"א כאן ובשיטה מקובצת:

2. חדושי הריטב"א מסכת בבא מציעא דף יז עמוד ב

אלמנה מן האירוסין דאית לה כתובה מנא לן. פירוש מורי דשפיר מודו כולהו דאלמנה מן האירוסין אית לה כתובה, כיון דתפיס לה לעיל להדיא, אלא להאי מקשה פריך מנא ליה דאיתניא בשום דוכתא עד דנימא דיהבי לה כח מעשה ב"ד ושהועילו חכמים בתקנתו, דילמא לא איתניא בשום דוכתא מפני שלא העמידו בה חכמים דבריהם עד שנאמר בה מה הועילו חכמים בתקנתם, ושקלינן וטרינן אילימא מדתנן נתארמלה או נתגרשה וכו' ואלא מהא דר' חייא וכו' ואידחו להו.

3. תוספות מסכת בבא מציעא דף יז עמוד ב ד"ה מן האירוסין

מן האירוסין מנא ליה דאית לה כתובה - ולא מצי למיפשט מהא דתניא פ' מי שמת (ב"ב ד' קמה). המארכ את האשה בתולה גובה מאתים כו' דאיכא לדחויי נמי בדכתב לה וסיפא איצטריך ליה דקתני מקום שנהגו להחזיר קדושין כו' ומ"מ אמת הוא דארוסה יש לה כתובה אפי' לא כתב לה כדמוכח פרק האומר (קדושין ד' סה. ושם) דקאמר היא אומרת קדשתני והוא אומר לא קדשתך הוא מותר בקרובותיה ואם נתן גט מעצמו כופין אותו ונותן לה כתובה והתם ע"כ לא כתב לה דאי כתב לה היכי מצי למימר לא קדשתך דאין דרך לכתוב כתובה קודם קדושין וכן מוכח פרק נערה (כתובות ד' מד.) וכאן אינו רוצה להוכיח אלא מן ברייתא או מן משנה ולא מן מימראות האמוראים אי נמי הכי קבעי באלמנה מן האירוסין דלא תגבי בעדי מיתה דליטעון ולימא פרעתי אבל בגרושה אף מן האירוסין פשיטא ליה דאית לה כתובה דגובה בשטר גט כמו גרושה מן הנישואין במקום שאין כותבין וקורעין הגט ונכתוב אגביה גיטא דנן כו' ובמסקנא דסבר אביי כרבי יוחנן הטוען כו' דלא אמר כלום אפי' אלמנה מן האירוסין אית לה כתובה.

4. ספר המצות להרמב"ם - מצות עשה - מצוה לז

היא שצונו שיטמאו הכהנים לקרובים הנזכרים בתורה כי בעבור שמנעם הכתוב מלהטמא למת לכבודם לבד והתיר להם להטמא לקרובים שמא יחשבו שהרשות בידם ושזה היתר לבד ואם רצו יטמאו ואם רצו לא יטמאו לפיכך גזר עליהם גזירה וחייב אותם חיוב והוא אמרו ית' לה יטמא כלומר לאחות ולשון ספרא לה יטמא מצוה לא רצה להטמא מטמאין אותו על כרחו ומעשה ביוסף הכהן שמתה אשתו בערב הפסח ולא רצה ליטמא לה ודחפוהו חכמים וטמאוהו על כרחו וזה בעצמו הוא מצות אבול כלומר כי כל איש מישראל חייב להתאבל על קרוביו כלומר חמשה מתי מצוה ולחזק חיוב זה באר אותו בכהן שהוא מוזהר על הטומאה שיטמא על כל פנים כשאר ישראל כדי שלא יתלש דין האבלות וכבר התבאר שאבלות יום ראשון דאורייתא ובבאור אמרו במועד קטן אבל אינו נוהג אבלות ברגל אי אבלות דמעיקרא היא אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד הנה כבר התבאר שחיוב אבלות דאורייתא ושהיא מצות עשה אבל ביום ראשון לבד והשאר מהשבעה ימים דרבנן ושאפילו הכהן ינהג אבלות ביום ראשון ויטמא לקרוביו והבן זה וכבר התבאר משפטי מצוה זו במסכת משקין ובמקומות מברכות וכתובות ויבמות וע"ז ובספרא פרשת אמור אל הכהנים והחיוב שנתחייב הכהן להטמא לקרוביו אין הנשים חייבות בו כי מי שהוזהר מהטמא לזולת הקרובים הוא שנצטוו שיטמא לקרובים אבל הכהנת שלא הוזהר עליה מטומאת מת כמו שאבאר במקומו כן לא צוה לה ולא גזר שתטמא אבל תנהג אבלות וברשותה להטמא ודע זה:

5. רש"י על כתובות דף נג/א

ולא מיטמאה לו - [1] אינה חייבת ליטמא לו ואע"פ שמצוה להתעסק בששה מתי מצוה האמורים בפרשת כהנים (ויקרא כא) דכתיב לה יטמא מצוה זו אינה מהם דלאו שארו היא אבל אם רוצה היא ליטמא אינה מוזהרת מליטמא אפילו כהנת דבני אהרן כתיב ולא בנות אהרן:

6. ריטב"א על כתובות דף נג/א

והא דאמרינן ולא מטמאה לו. לא שאסורה ליטמא דהא אין בנות אהרן מוזהרות שלא ליטמא לרחוקים דבני אהרן ולא בנות אהרן כתיב, אלא לומר שאינה חייבת ליטמא כיון שאינה שארן, ואתיא כמאן דאמר (סוטה ג' א') חובה ליטמא לקרובים דס"ל לה יטמא חובה, [2] ויש שפירשו בתוספות שאסורה ליטמא לו, ומיירי ברגל שכל אדם חייב לטהר עצמו ברגל (ר"ה ט"ז ב') ואסור לו ליטמא כי אם לקרובים:

7. דבר יעקב מסכת כתובות דף נג עמוד א

לקרובים אבל לישראלים או לבנות אהרן אין מצוה להטמא לקרובים.

הראב"ד משיג על הרמב"ם מהברייתא כאן, וכן מקשה הרמ"ך על הרמב"ם.

הלח"מ [שם] והשאג"א [סימן סו] מתרצים שהרמב"ם יפרש כמו רש"י ביבמות [כט: ד"ה ולא בלשון שני, וכן מפרש הריטב"א אצלנו] שפירש הא דקתני שארוסה לא מיטמאה מיירי ברגל שיש מצוה להטהר [כדיליף בגמ' ר"ה טז:] ולקרובים מותר להטמא ולארוסה אסור.

ומבאר ברש"י שגם לנשים איכא מצוה להטהר ברגל, ולפי הלח"מ והשאג"א כך סובר הרמב"ם.

השאג"א והערוך לנר [יבמות כט:] מבארים שהראב"ד שהקשה מהברייתא כאן, סובר שאין לנשים מצוה להטהר ברגל. ומבארים השאג"א והערוך לנר

שהרמב"ם והראב"ד לשיטתם, שפליגי [חגיגה א-א] האם נשים חייבות בשלמי שמחה, שיטת הרמב"ם

דחייבות והראב"ד משיג דאינן חייבות. וכתב הרמב"ם [טומאת אוכלין טז-י] דחייב לטהר עצמו ברגל הוא

מפני שחייב בראיה וקרבתו דהיינו תגיגה ושלמי שמחה, ונשים פטורת מראיה וחגיגה, ולפי הראב"ד

פטורות אף משלמי שמחה, ולכן הראב"ד לשיטתו סובר שנשים אינן מצוות לטהר עצמן ברגל כיון

שאינן חייבות בשלמי שמחה.

המנ"ח [מצוה רסד-כג] והקונטרס אחרון לשאג"א מקשים אם הברייתא מיירי ברגל, מה החילוק בין

ארוסה לנשואה, הרי לפי שיטת הרמב"ם אין לישראל או לנשים מצוה להטמא לקרובים, וא"כ כשם שאסור

לארוסה להטמא ברגל לבעלה כך יהיה אסור לנשואה.

[ו] רד"ה ולא מיטמאה לו - אינה חייבת ליטמא לו ואע"פ שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה וכו' - שיטת רש"י שיש מצוה לכל איש ואשה להטמא לקרוביו, ואף שהמצוה כתובה בתורה לגבי כהנים,

סובר רש"י דהתם איצטריך לומר שאע"פ שיש לכהן איסור להטמא לשאר בני אדם, לז' קרובים יש לו מצוה להטמא, וה"ה לישראל או לאשה יש מצוה להטמא לקרוביהם.

שיטת הרמב"ם [אבל ב-ו] שדוקא לכהנים זכרים שיש איסור להטמא לשאר מתים יש מצוה להטמא

8. שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא - אבן העזר סימן קיד

ולכן נלע"ד דודאי נראין דברי הב"י בסל"ק קל"ו שאינו יודע מה ענין דין לגט. ואמנם הב"י הביא שם רק דברי התה"ד אבל לא הביא דברי הר"א מזרחי ושם מפורשים דברי הא"ז בטעמן שהוא דין משום דיני ממונות דשייכי ביה גביית כתובה ושאר דברים וכמו כן פטירת הבעל מפרקונה ושאר דברים וכל זה בנשואה אבל ארוסה דליכא כתובה ולא תנאי כתובה ואין לבעל שום זכיה בנכסי ארוסתו ולא שום שיעבוד וחייב נגדה ואפ"ל לדעת קצת פוסקים דארוסה יש לה עיקר כתובה מתק"ח מ"מ כיון שעכ"פ שאר כל זכיות אין לארוסה בה ולא לארוסה שום שיעבוד על הארוס וא"כ אם פרע לה הכתובה בשעת הגט קודם שנתנו לה שוב אין כאן דיני ממונות בשלמא נשואה ע"י הגט פקע זכותו בפירות ובירושתו ונפטר הוא מפדינה ומזונותיה ושייך תמיד דין ממון בגט

הא ודאי שהגט של ארוסה אינו ענין לדין וא"כ א"צ תלתא. ומעתה כל ראיות הנ"ל אינם סתירה לדברי הא"ז שהם מצד עצמם הגט דברו ונ"מ לגט ארוסה **אבל בגט נשואה צריך תלתא משום ד"מ שבו** ודעת הא"ז שאפ"י דיעבד מעכב ורש"י שכתב בריש סנהדרין המיאונין בשלשה משום דכעין דאורייתא תקון ג"כ יש בו משום ד"מ שהרי נוטלת בלאות ואינו יורשה ואינו אוכל פירות ופטור מפרקונה אלא שאפ"י קודם המיאון עיקר הזכיה שיש לבעל בה הוא מצד קידושי דרבנן וכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וזכה בכל הדברים שזוכה הבעל באשתו וממילא גם במיאון יש דין ממון ולכך היא בשלשה:

9. פני יהושע על בבא מציעא דף יח/א

במשנה מצא גיטי נשים כו' ה"ז לא יחזיר שאני אומר כתובים היו עכ"ל. ולכאורה יש לתמוה דמאי קמ"ל בגט דלא יחזיר לאשה כשאין הבעל מודה משום שמא נמלך ותיפוק ליה אפילו לא נמלך אי אפשר ליתן הגט בלתי ציווי הבעל כיון שלא עשאו שליח לזה המוצאו ובגט שליחות דוקא בעינן שישמע מפי הבעל ולא דמי לשאר שטרות, ואע"ג דאמרינן בגמרא דמתני' לדיוקא דאמר תנו נותנין אתא לאשמעינן מ"מ פשטא דלישנא משמע שיש ג"כ קצת חידוש בגוף הדין וכן נראה מלשון התוספות וכמו שיתבאר. [1] ונראה לי דפשטא דמתני' איירי שהאשה אומרת שכבר ניתן הגט לידה וס"ד דמהימנא בהא כיון שיותר יש לתלות הנפילה מידה שלא נזרה כ"כ בשמירתו שאינה צריכה לו כ"כ משא"כ אילו היה עדיין בידו כדי ליתנו לה היה נזרה בשמירתו, [2] ועוד דאמרינן בעלמא לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה ומהאי טעמא אין דרך לכתוב הגט אלא סמוך לנתינתו ממש ולא לכתבו ולהניחו בכיסו וא"כ זמן הגט מוכיח שכבר היה הגט בידה וקמ"ל דאפ"ה תלינן שלא היה עדיין בידה אלא מידו נפל כיון שנמלך עליו שלא ליתנו, כן נראה לי ועיין בסמוך:

10. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד א

בשי' ר' שמואל [ב"מ יח. עמ' כו] **מבאר ע"פ התורת גיטין** [סימן קלב - ד"ה שמצאון] **שכתב דלענין השבת אבידה שהיו ממונא אין ע"ה נאמן, אבל לענין חששא דאיסורא דדילמא אין זה הגט שלו, ע"ה ג"כ נאמן דזהו כשאר איסורים שע"ה נאמן באיסורים.**

ומקשים המהר"ם שיק [ד"ה ועוד] **וש"י ר' שמואל** [אות ה] **דהוי דבר שבערוה, ואין דבר שבערוה פחות משנים, ואיך נאמין לעד אחד בטביעת עין בלי מגו.**

בשי' ר' שמואל מביא מהאחרונים [ע"י אחיעזר [אה"ע סימן יד] וקובה"ע [סימן עז - ה] ושער"י ו - יד ד"ה אח"ז] **שכאן ידעינן שהבעל כתב גט ובעינן רק לברורי שזה הגט, וזה לא נחשב לדבר שבערוה...**

11. תוספות מסכת גיטין דף כז עמוד א ד"ה כאן במקום

כאן במקום שאין השיירות מצויות - וא"ת ואמאי לא משני איפכא אידי ואידי במקום שהשיירות מצויות כאן שהוחזקו וכאן שלא הוחזקו והוה ניהא דהוה מוקמינן ההיא דמצא גיטי נשים בשיירות מצויות דומיא דמעשה ב"ד דאיירי בשהשיירות מצויות ולא הוחזקו כדמוכח בסמוך וי"ל דההיא עובדא דבסמוך הוה ברישא ואשמעינן בלא הוחזקו יחזיר אפי' שיירות מצויות והכא אשמעינן דאם הוחזקו נמי יחזיר אם אין השיירות מצויות **וא"ת היכא דהוחזקו אף על גב דאין השיירות מצויות היכי מהדרי' מנא ידעינן דשל זה הוא** וי"ל כגון דידעי' דמזה יוסף בן שמעון נפל ולא חיישינן שמא זהו של יוסף בן שמעון אחר דאין לחוש שגם אחר אבד כאן כיון דאין השיירות מצויות ושמעתין אתיא כר"א דלר"מ כיון דהוחזקו אין יכול לגרש בו אפילו הוא שלו כיון דאין מוכיח מתוכו כדפירשתי לעיל (דף כד: ד"ה בעדי).

12. פני יהושע על גיטין דף כז/א

בא"ד וי"ל כגון דידעינן דמזה יוסף בן שמעון נפל כו'. **נראה לי דלאו דוקא שראו הנפילה** אלא אף שראו הגט בידו סמוך לנפילה הו"ל כאילו יודעים שמזה נפל כיון שזה היה לו בודאי הגט בידו והלך באותו מקום שמצאו תו לא תלינן שגם אחר היה לו הגט ונאבד כאן כיון דאין השיירות מצויות ומה שיש לדקדק כתבתי בחידושי לב"מ ע"ש:

13. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד א

יט] ואמר רב הונא חוששין לשני שוירי ואמר ליה רב חסדא לרבה פוק ועיין בה דלאורתא בעי לה מינך ר"ה - **המסורת הש"ס מביא התוס'** [ב"ב קעב: וכ"כ הרש"ש ב"מ יח א] **שמבארים שר"ה אמר בלשון שאלה האם חוששין לשני מקומות שיש להם שם שוירי או לא חוששין. ולפ"ז מובן שרב חסדא אמר לרבה שר"ה ישאל אותו מה הדין, דאם ר"ה אמר בלשון פסק שחוששין ולא היה לו ספק מה יש לו לשאול את רבה.**

השיטה [ב"מ יח א] בשם תוס' חיצוניות מביא פירוש שר"ה פסק שחוששין לשני שוירי, ואעפ"כ שאל את רבה לראות אם יסבור כמותו.

הגר"א [אה"ע סימן קלב - טו] למד שר"ה אמר כן כפסק מוחלט ולכן קיי"ל הכי, ותמה על הרמ"א שפסק שאין לחוש לשני עיירות ששמן דומה.

14. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד א

כב] אלמא אי הוחזקו שני יוסף בן שמעון בעיר אחת אין ואי לא לא - יש לדון מה הכוונה לא הוחזקו, האם הכוונה שידוע שליכא שנים או שלא ידוע שיש שנים. ומפשטות לשון הגמ' משמע שלא ידוע שיש שנים. השב שמענתא [ז - כ] כתב דבעינן שיהיה ידוע שאין שנים. ומביא ראיה מלשון רש"י בב"מ [יח: ד"ה חיישינן] שכתב שהיה מוחזק וידוע שאין באותו שוירי אלא יוסף בן שמעון אחד. וכ"כ הרמב"ן אצלנו. ולמד השב שמענתא שמכאן ראיה דבעינן שיוחזק שליכא שנים. האחרונים [הובאו ברווחא שמענתא אות מא] מקשים שרש"י והרמב"ן אינם מדברים על הדין של לא הוחזקו, אלא מדברים על המעשה של שוירי דחיישינן לשני שוירי, והיה קשה לרש"י [כן מבאר בהדיא הרמב"ן] למה לא חששו לשני יוסף בן שמעון, ולזה פירש דמירי באופן שידוע שאין שנים, ולכן כל החשש רק לשני שוירי [וכמש"כ התוס' ד"ה חיישינן].

15. שב שמענתא שמענתא ז פרק כ

ולכן נראה דהא דלא חיישינן לשני יוסף בן שמעון בדלא הוחזק, פירש"י פרק קמא דמציעא דף יח, ב ד"ה חיישינן שהיה מוחזק וידוע שאין באותו שוירי אלא יוסף בן שמעון אחד ע"ש, והרמב"ן בחידושי פרק כל הגט דף כ"ז ב' וז"ל, ורש"י פירש ולא הוחזקו שני יוסף בן שמעון באותה העיר ולא בירר דבריו, ובמציעא פרק קמא מפרש שהיה מוחזק וידוע שאין באותו שוירי אלא יוסף בן שמעון אחד עכ"ל...

16. דף על הדף גיטין דף כז עמוד א

בגמ': חיישינן לשני שוירי כו'. האחרונים תמהו דהא אפילו אי איכא וידעינן בשוירי אחרת מרוחקת, הא מדאורייתא אזלינן בתר קרוב, כיון דלא ידעינן דנפיש, והשתא דלא ידעינן דאיכא עוד שוירי, א"כ אף אי איכא שוירי א' מרוחקת, ה"ז עדיף מיושבת בין ההרים (ב"ב כ"ג ע"ב) דבקרובא כי האי לא חיישינן כלל להמרוחק, ואף שכתבו תוס' (ב"מ כ' ע"ב ד"ה איסור) דכל הנך חששות דהכא לאו מעיקר הדין הם, אלא כדי שלא יוציאו לעז, מ"מ בחששא רחוקה כי האי דליחוש דאיכא שוירי אחרת רחוקה, מהיכ"ת לחשוש.

ותירץ החתם סופר (אה"ע"ז ח"א סי' מ"ה וסי' פ"א) ע"פ מה דאיתא בביצה (י' ע"ב) בסוגיא דיוני שובך, דבדף, דהיינו מקום שמתאספים שם היונים קרובים ורחוקים, ליכא שם דין קורבא, וה"נ בבי דינא דרב הונא, שהיתה אז תל תלפיות לכל העולם, א"כ שפיר יש לחשוש שהגיעו לשם מאיזה שוירי רחוקה מקצוות הארץ. ולפ"ז כתב בזמנינו לית לן חשש זה, דלית לן מקום כזה שמתאספין שם מכל העולם, ולכן אין לחשוש שיש עוד עיר אחרת רחוקה בשם כשם זו, והגיע משם.

17. שערים מצויינים בהלכה

נפק דק ואשכח. יש לפרש הלשון נפק שיצא מביהמ"ד כדי שיתבודד במחשבתו לעיין בהשאלה, ובמקום שרבים לומדים לפעמים יש שם בלבול גדול ואי אפשר להעמיק במחשבתו. ובתוס' במס' גיטין (ו. ד"ה הני) מבואר דהעמיקו מחשבותיהם בלימוד, וה"נ כן. ועי' מה שכתבנו שם (ד"ה מתיכתא) וכמס' עירובין (מג: ד"ה נחמיה). שוב ראיתי בגליון הש"ס גיטין (כו.) שציין להתיי"ט (אבות פ"ב מ"ט) שפירש יציאת השכל שהשתוטטו להתבונן בעיון ולהשכיל היטב.

18. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב

בגמ': נפק דק ואשכח. במסכת אבות (ב, ט) שנינו, 'אמר להם, צאו וראו איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם'. ופירש בתוספות יום טוב, "צאו וראו - כדאמרינן בעלמא (ברכות טז, א) 'נפק דק ואשכח'. והמכוון בכל זה יציאת השכל והשתוטטות להתבונן בעיון ולהשכיל היטב. וזהו לשון ראו כמו ולבי ראה הרבה חכמה" (קהלת א). במדרש שמואל (שם) הביא בשם הרב ר' ישראל ז"ל שכתב בזה הלשון: 'מלת צאו נופלת על תנועת המחשבה, להביט בעיונים כמו שאמר בהרבה מקומות צא ולמד צא וחשוב, וכן לכו נא ונוכחה לכו ונלכה באור ה', וכן כוונתו בכאן כלומר, שוטטו במחשבותיכם לבקש איזו היא הדרך הטובה שראוי לאדם לרדוף אחריה, וכן פירוש נפק דק ואשכח, התבודד במחשבתו ודקדק בעיון, ויצא ממחשבות הגופניות עד שמצא את אשר בקש'.

19. הערות הגר"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב

כל מעשה ב"ד וכו'. רש"י פירש דגט הוי ליה כמעשה ב"ד, דנפל משליח, וכבר היה קיום על הגט. וכל הראשונים מקשים טובא, על רש"י מה שייך לקיום של שטר דהתם שהמלוה מקיים וכאן בגט האשה מקיימת. ותוס' כתבו דכיון שכשנתן לשליח אסור לבטל הגט, ולכן אין חשש שנמלך.

20. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף כז עמוד א

עבד רבה עובדא **בההוא גיטא** דאישתכח בי כיתנא בפומבדיתא כשמעתיה.

21. רש"ש מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב

גמרא עבד רבה עובדא (בההוא גיטא דאישתכח) כו'. **מהרש"ל** מחק אלו תיבות המסובבות וצריכא טעמא ואולי מפני שהפוסקים פסקו כר"ז לקמן וכלישנא דפליג ארבה ויקשה דהלא קי"ל 'מעשה רב' וכ"כ הה"מ בפ"ג מה"ג ה"ט אבל אי ל"ג בההוא גיטא י"ל דמעשה הוה בשטרי דממונא וכדאקשי ליה ר"ע לקמן (כ ב) היכי פשיט מר איסורא מממונא אמנם רש"י פי' דמירי בגט:

22. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף יח/ב

בזמן שהבעל מודה מיהא יחזיר וכו'. אין להקשות דנימא שאני הכא דהוי ספק ספיקא להיתרא שמא כבר גרשה ונחזיר לה אפילו אינו שלה ואפילו לא גרשה שמא זהו הגט שאבד ותתגרש עתה בחזרה זו. [1] יש לומר באשת איש אין הולכין אחר הרוב כדאמרינן במים שאין להם סוף והוא הדין דלא שרינן בספק ספיקא. [2] ועוד דאותו ספק שמא כבר גרשה לאו ספיקא הוא דהא העמד אשה בחזקתה שלא נתגרשה.

23. שעורי ר' דוד מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב

קצט) בטעמא דלא מהני ס"ס להתיר בחששא דשני יוסף בן שמעון גמ' קתני מיהת בזמן שהבעל מודה יחזיר לאשה, ואפי' לזמן מרובה וכו'. **ובשטמ"ק... ולכאורה צ"ב דהא כל ענין חשש שני יוסף בן שמעון הוי רק חומרא וחששא, דלענין ממון לא חיישינן** כמ"ש בפנ"ש בגיטין (דף כ"ז) וכן הרי פריך לקמן (דף כ ב) אהא דפשיט מכל מעשה ב"ד יחזיר, היכי פשיט איסורא מממונא, **ומוכח דלענין ממון לא הוה חיישינן לשני יוסף בן שמעון, ורק באשת איש החמירו** (ועיין תוס' שם). **וא"כ כיון דאיכא נמי ספק ספיקא להיתרא, איך מחמרינן כולי האי.** [ומה תירץ השטמ"ק דכמו דאין הולכין אחר הרוב, ה"ה דלא שרינן בס"ס, הא כיון דכל החשש דשני יוסף בן שמעון הוי רק חומרא בעלמא דמחמרינן בא"א, שפיר יש להקל כשיש גם ס"ס]. אכן י"ל [דלהצד שאנו מחמירין לחוש שנפל מיוסף בן שמעון אחר, אין כאן ספק ספיקא כלל], דהרי הס"ס הוא רק אי הוי שלו, [דשמא כבר גירשה, ואפי' לא גירשה, הרי הוא מגרשה עכשיו], אבל אי אינו שלו ליכא ס"ס, וכיון דמחמרינן שמא אינו שלו כלל, לא שייך להתיר מכה ס"ס וצ"ע.

ר) אי בספק ספיקא מהני חזקה על ספק אחד והנה בעיקר תירוץ השני בשטמ"ק מבואר דהיכא דאיכא ספק ספיקא, ואיכא חזקה על ספק אחד, מהני החזקה להכריע ספק זה, ותו לא הוי ספק ספיקא.

ואכן בשב שמתתא (ש"ג פ"ג, ג, ועיין שו"ת הגרעק"א סי' ל"ז) הביא בזה נידון, דיש סוברים דדוקא היכא דהחזקה הוי נגד ב' הספיקות, מהני החזקה להכריע ב' הספיקות, משא"כ היכא דהחזקה הוי רק על ספק אחד, כיון דאף אחר החזקה עדיין ישאר הספק השני, לא מהני חזקה כלל, דדוקא אם מברר לגמרי ולא ישאר ספיקות מהני חזקה, אבל הכא דבלא"ה ישאר ספק משום ספק השני, לא מהני החזקה, וממילא נשאר ס"ס. [והיינו משום דיסוד חזקה הוא, דלא נשתנה, וכיון דעכ"פ נשאר ספק אחד אם נשתנה, לא מהני חזקה וממילא נשאר ס"ס, ודוקא אם החזקה נגד ב' הספיקות מהני החזקה לומר שלא נשתנה].

ויש שיטה הסוברת להיפך, דדוקא היכא דהחזקה הוי רק על ספק אחד, יש כח להחזקה להכריע ספק זה, וממילא נשאר ספק השני, ולא הוי ס"ס, משא"כ היכא דהחזקה הוי נגד שני הספיקות, לא מהני כלל החזקה להכריע נגד שניהם.

ולכאורה בדברי השטמ"ק כאן מפורש דכשהחזקה נגד ספק אחד, שפיר מכריע ספק זה, ואין כאן ס"ס, וזהו שתירץ דלענין הספק שמא גירשה, איכא חזקת א"א שלא גירשה, ושוב נשאר רק ספק אחר, ואין כאן ס"ס לקולא.

24. רש"י מסכת גיטין דף כז עמוד ב

כגון דקאמרי עדים - החתומים בו. מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של שם זה - [1] **ואותו חתמנו לאיש זה התובעו.**

25. תוספות מסכת גיטין דף כז עמוד ב

מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד של יוסף ב"ש - [2] מתוך הלשון משמע שיודעין שלא חתמו אלא על א' אבל אין מכירים מי הוא אותו יוסף ב"ש ותימה דא"כ אמאי מהימנין ליה לומר שהוא שלו יותר משלא היו אומרים העדים כלום שלא היה נאמן לומר שהוא שלו ולא מהדרינן ליה בטביעות עין דחיישינן שמא הוא משקר ואומר ר"י דלעולם לא חשדינן ליה שישקר במזיד לומר שהוא שלו לקלקלה דמשום להרויח פשיטי דספרא לא היה מקלקלה דהא בעל שאמר גירשתי את אשתי נאמן ולא חיישינן להכי ולהכי כשאומרים העדים שלא חתמו אלא על גט אחד והוא אומר שעל שלו חתמו נאמן אבל כשאין העדים אומרים כלום חיישינן שמא הוא סבור שהוא שלו לפי שאין יודע שיש יוסף בן שמעון אחר או יודע ואין נראה לו לחוש שגם הוא אבד גט ולכך אומר שהוא מכיר אע"פ שאינו מכיר ובקונטרס פי' כגון דקאמרי עדים החתומים בו מעולם לא חתמנו אלא על גט א' של שם זה ואותו חתמנו לאיש זה התובעו ולפ"ו צריך לומר שלא ראו עדים חתימת הגט שאם ראו ואומרים שהוא כתב ידם ולזה חתמו פשיטא שיחזיר ולא היה צריך להשמיענו דהא ודאי לא חיישי' דלמא איתרמי שמא כשמה ועדים כעדים וחתימה כחתימה ובשינויא נמי אינו מזכיר חתימה כחתימה.

26. פני יהושע מסכת גיטין דף כז עמוד ב

גמרא ודוקא בצד אות פלוני כו' אבל נקב בעלמא לא מספקא ליה סימנין דאורייתא או דרבנן. וקשיא לי תיפוק ליה דאפילו אי הוי סימנין דרבנן אפ"ה אמאי לא מהני כאן דהא אין כאן חשש איסור דמדאורייתא לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון כדאיתא פרק האשה שלום [יבמות קט"ו ע"ב], ואף אם נאמר דעיקר אוקימתא דרבי ירמיה ורב אשי היינו לאוקמי מתני' וברייאתא בכל גוני אפילו בהחזקו ושכיח, מ"מ כבר כתבתי דנראה דאפילו הוחזקו ושכיח לאו חששא דאורייתא הוי כדמוכח מהנהו שטרי דכתוב חבו בר בני בפרק האשה שלום, וקי"ל התם כרבא, וא"כ מסתמא דרב אשי בתראה הוא ע"כ כרבא ס"ל דאל"כ הוי לן למיפסק כרב אשי, והרי"ף פסק שם להדיא כרבא והכא פסק כרב אשי וכתב ג"כ דבעינן דוקא נקב בצד אות פלוני. ויש ליישב ולהלק בין סוגיא דהכא ובין סוגיא דפרק האשה שלום ואין כאן מקומו להאריך. מיהו יותר נראה דאי סימנין דרבנן לא סמכינן עלייהו באיסור דאורייתא אפילו היכא דחששא מדרבנן משום דלמא אתי למיסמך באיסור דאורייתא כגון היכא שידוע בודאי שנאבדו שני גיטין שוין בשמותיהן ואתי למיסמך אסימנין. וראיה לדברי נ"ל ממשנה ערוכה פרק האשה בתרא [יבמות ק"כ ע"א] אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו ושקל וטרי הש"ס בטעמא דסימנין דרבנן ומשמע להדיא דאף בפרצוף פנים בלא חוטם אין מעידין אפילו ע"י צירוף הסימנים, ובמסכתא בכורות פרק יש בכור [בכורות מ"ו ע"ב] איכא שם אוקימתא דמדאורייתא מהני פרצוף פנים בלא חוטם אלא מדרבנן החמירו, וא"כ חזינו דאפילו בחששא דרבנן אמרינן דלא מהני סימנים למ"ד סימנים דרבנן. והרבה הארכתי בסוגיא זו ביבמות ודעתי להוסיף בקונטרס הכללים אם יגזור ה' עלי בחיים וירבה גבולי בתלמידים. ויתר חידושי סוגיא דשמעתין תמצא בחדושי לב"מ ע"ש:

27. תוספות מסכת גיטין דף כז עמוד ב

ודוקא צורבא מדרבנן - אומר רבינו תם דעם הארץ נמי ידע בטביעות עינא כדאמרינן בפרק גט פשוט (ב"ב דף קסח). האי צורבא מדרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה ובפרק גיד הנשה (חולין דף צו). נמי מוכח דכ"ע אית להו טביעות עינא והא דלא מהדרין לעם הארץ בטביעות עינא [1] משום דלא מהימן.

28. חידושי הרמב"ן מסכת גיטין דף כז עמוד א

... אבל רש"י ז"ל פי' ומכירו לכלי בסימן אבל בטביעות עינא לא סמכין אלא בצורבא מרבנן. [2] וטעמא משום דשאר אינשי לא דייקי (טפי) [שפיר] דהא ודאי לענין הימוני באיסורים ליכא לאפלוגי בין צורבא מרבנן לאינשי אחרינא, ומ"מ לא מחזור כלל אלא כדפרישית.

29. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד ב

[ג] אי משום טביעות עינא ודוקא צורבא מדרבנן אבל אינשי בעלמא לא - כתבו הריטב"א והרשב"א [כז א] דמירי בגט שמצאו אדם אחר ולכן אינו נאמן בטביעת עין, אבל אם מצאו השליח נאמן בטביעת עין במגו דאי בעי אמר לא נאבד ממני.

האחרונים [שער"י [ו - יד ד"ה אח"ז] וקובה"ע סימן עז - ד] מקשים היאך נאמן ת"ח בטביעת עין, הרי גט הוי דבר שבערוה, ואין דבר שבערוה פחות משנים. ומוסיף הקובה"ע דאין לומר דכאן שאנו דנים על הגט האם הוא כשר לגרש בו אין זה דבר שבערוה, דהרי מבואר בגמ' [לעיל בב] דעד אחד אינו נאמן להעיד שהגט נכתב לשמה כיון שהוי דבר שבערוה.

הקובה"ע מתרץ ע"פ הר"ן [בקידו' סג ב] לגבי האומר קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתי, ובא אחד ואומר אני קדשתי נאמן, ומבאר הר"ן דאע"ג שבדבר שבערוה בעינן שני עדים, הכא שאינו מעיד נגד חזקה אלא מברר למי נתקדשה א"צ שני עדים, וה"ה הכא לברר למי שייך הגט א"צ שנים. וכ"כ המהר"ם שיק [הנ"ל כז. אות ב]. וכע"ז מתרצים השער"י והאחיעזר [אה"ע סימן יד] ושי' ר' שמואל [הנ"ל כז. אות ב] דלהעיד על כשרות הגט כגון שנכתב לשמה הוי דבר שבערוה שבעינן שני עדים, אבל להעיד על גט כשר למי הוא שייך אינו דבר שבערוה וסגי בעד אחד.

30. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד ב

[יד] ודוקא צורבא מדרבנן אבל אינשי בעלמא לא - הנאמנות של צורבא מדרבנן מצינו לגבי אבידה שמחזירים לצורבא מרבנן ע"פ טביעת עין כדאיתא בגמ' [ב"מ כג ב]. וצ"ב למה נאמן הצורבא מרבנן בטביעת עין, דלא מצינו בשום מקום שיש נאמנות מיוחדת לצורבא מרבנן.

הפרי יצחק [ח"ב סימן נו] מביא שיטת הר"ן [חולין צו ב] שעד אחד נאמן באבידה, ולכן ת"ח נאמן בטביעת עין, וע"ה אינו נאמן דחיישינן לרמאי כשמעיד שהאבידה שלו, ואם מעיד עבור אחר נאמן ככל עד אחד.

שיטת הריטב"א [אצלנו כז א] שאין עד אחד נאמן באבידה, דהוי עדות ממון שבעינן שני עדים, והא דמהדרין אבידה לת"ח בטביעת עין היינו דוקא בדבר שהוא שלו. והטעם מבארים הפר"י והשער"י [ו - יד ד"ה אח"ז] והקה"י [סנה"ס יח] משום שאדם לעצמו זוכה בממון מדין טענה, אבל אם אומר שהוי של חבירו אינו נאמן, דבכה"ג בעינן עדות ואין ת"ח נאמן לעדות יותר מע"ה.

הטעם שלפי הר"ן עד אחד נאמן באבידה [ולא הוי כשאר ממון דבעינן שני עדים], מביא הפרי יצחק מכמה אחרונים [חמדת שלמה וברית אברהם, וכ"כ הקובה"ע [סימן עז - ג] ובשי' ר' שמואל ב"מ כד. עמ' קפא בשם ר"א מטלז] דכיון שבאבידה אין מוחזק נאמן עד אחד. הפר"י מקשה היאך נאמן הבעל דבר בעצמו לומר שהוי שלו.

הפר"י והאחיעזר [ח"א סימן יד - ג] מבארים דהא דמהדרין לצורבא מרבנן הוי דין מיוחד באבידה שילפינן [ב"מ כז ב] מקרא עד דרוש אחיך אותו, דרשהו אם רמאי הוא או לא, ובזה איכא גזיה"כ מיוחדת באבידה שא"צ עדות כשאר דיני ממונות אלא דרישה שהתובע אינו רמאי, ולכן אם הוא ת"ח שאנו בטוחים שאינו רמאי הוא נאמן בטביעת עין. וגם עד אחד נאמן כיון שאנו בטוחים שאינו רמאי.

31. שערים מצויינים בהלכה מסכת גיטין דף כז עמוד ב

סי' יז סכ"ד) דמתירין האשה. ומהו בגדר סימן מובהק, כתב בבית שמואל (שם ס"ק עב) בשם תשו' משאת בנימין, דכלל הוא, סימן מובהק היינו כל שלא ימצא רק אחד מאלף, והוא דבר זר ומופלג. וכל סימן מובהק דמתירין לאשתו היינו דוקא אם נמצא בגופו ממש, אבל אם נמצא בבגדיו חיישינן עוד לשאלה, עיי"ש בשו"ע (סכ"ד). פירוש שהשאלה הבגד לאיש אחר, ואיש השואל מת ולא המשאל. ועיי' בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' סו) דלענין חשש שאלה אין חילוק בין מכיר הכלי בטביעת עין או מכירו בסימן מובהק.

נקב יש בו בצד אות פלונית דהו"ל סימן מובהק. הקשה בס' גרש ירחים, הא בסימן מובהק פשיטא, דבכל הסוגיא דסימנין במס' ב"מ (פ"ב) משמע דסימן מובהק כעדים דמי, ונשאר בקושיא. ונ"ל דהרבנותא הוא דסמכינן גם באיסור אשת איש, דשם בב"מ מיירי בענין ממון, ועיי' ברש"י שם (יח: ד"ה ודוקא) דהו"ל סימן מובהק, ואפי' אם תמצוי לומר גבי חזרת אבדה בסימנין כו' יש לסמוך על סימן מובהק כזה למשרי אשת איש דאורייתא. ועיי' נמי בתוס' שם (יט. ד"ה אי סימנין דאורייתא).

וענין סימן מובהק באדם להעיד עליו שמת כדי להתיר אשתו עגונה, עיי' בשו"ע (אהע"ז

32. שערים מצויינים בהלכה מסכת גיטין דף כז עמוד ב

מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן. פרש"י דבאיסור אשת איש דאיסור דאורייתא היא, לא סמכינן אסימנין דרבנן. כתב בשו"ת נודע ביהודה (מהד"ק אהע"ז סי' כט) דמשמע מרש"י דבאיסור דרבנן אף אי סימנין דרבנן שפיר נוכל לסמוך, וא"כ מי שנפל למים שאין להם סוף ושהה כדי שתצא נפשו דהוא רק חומרא דרבנן, סמכינן דיכולין להכירו עיי' סימנין בלי טביעת עין כלל אפי' עיי' שומא, חוץ מסימנין גרועים לגמרי, ומביא ראיה משו"ת הרא"ש (כלל ב-טז) שכתב, אפי' אי הוי סימנין דרבנן סמכינן עליהו באיסור דרבנן, וסיים הנוב"י דרק אם ייטב הדבר לפני גדולי הדור והמה יכריעו. ועיי' בפתחי תשובה (אהע"ז סי' יז ס"ק צט) שהחכם צבי והגרע"א חולקין על סברא זו. ועיי' בפנ"י כאן דאפילו בחששא דרבנן אמרינן דלא מהני סימנין למ"ד סימנין דרבנן.

33. תוספות מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב ד"ה מעולם לא

מעולם לא חתמנו אלא על גט אחד כו' - ואומר הבעל שהוא אותו יוסף וא"ת והלא כשאין העדים אומרים כן אינו נאמן לומר שהוא שלו אלא אנו חוששין שמא מאחר נפל ועתה שעדים אומרים שלא חתמו אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון למה יהא נאמן ליחוש שמא לאחר חתמו ולא לזה וי"ל דאף כי אין עדים מה שאינו נאמן אף על גב שאומר מכיר אני שהוא שלי לפי שמספק אומר שהוא שלו לפי שסבור שלא איבד אחר גט רק הוא לכך אומר

שהוא שלו אף על פי שאינו מכיר אבל כשעדים אומרים שלא חתמו רק על גט אחד של יוסף בן שמעון במזיד לא ישקר אם חתמו לאחר לומר שלא חתמו דאינו חשוד לקלקלה כמו שנאמן לומר גרשתיה ואית ספרים דגרסי אלא על גט אחד של יוסף בן שמעון זה אתי שפיר טפי וצריך לומר שלא ראו עדים החתימה דאי ראו החתימה שהיא שלהם א"כ הוה ליה למימר מהו דתימא דלמא אתרמאי עדים כעדים וחתימה כחתימה.

34. תוספות מסכת בבא מציעא דף יט עמוד א ד"ה אי סימנין

אי סימנין דאורייתא - בגט נמי מהדרין ואי סימנין דרבנן מה שמחזירין אבידה בסימן שאינו מובהק מדרבנן משום דהפקר בית דין הפקר אבל מדאורייתא צריך או עדים או סימן מובהק וגט נמי דאיסור הוא לא מהדרין אלא בסימן מובהק.

35. דבר יעקב מסכת גיטין דף כז עמוד ב

ח [מספקא ליה סימנין אי דאורייתא אי דרבנן - הקה"ח [סימן רנט - ב] והעונג יום טוב [סימן קכו] והפנ"י [כ"מ כז ב] כתבו דיש לחקור מה הצד שלא מהני סימנים מה"ת, האם זה משום שחיישינן לשיקרא דהיינו שזוה שנותן הסימנים נחש הסימן או שראה החפץ ולכן ידע סימניו והוא משקר ואין החפץ שלו, או דלא חיישינן לשיקרא ובאמת יש לו חפץ עם סימנים כאלו, אלא דחיישינן דילמא איתרמי שיש עוד חפץ במקום אחר] עם אותם סימנים והחפץ הזה שלפנינו אינו שלו.

הפנ"י לומד שהספק הן מצד איתרמי הן מצד חשש משקר. וכן לומד הקה"י [ב"מ סימן כט - ב]. בחי' הריטב"א [הישן ב"מ יח ב] כתב דליכא חשש משקר וכל הספק מחשש דילמא איתרמי.

הקה"ח מבאר שהספק הוא משום שחיישינן לשיקרא, ולא משום שחיישינן שאיתרמי עוד חפץ כמוהו עם אותם סימנים. ומביא דכן מבואר בחי' הר"ן [חולין עט ב] בשם הרמב"ן דחיישינן שמא מיחזי חזו או נחשו כסומא בארובה.

ולפ"ז מתרץ הקה"ח קושית המהרי"ק [סימן קפד] שמקשה למה הגמ' [ב"מ כז ב] אומרת נ"מ לאהדורי גיטא [שנאבד להחזירו ע"פ סימנים] ולא אומרת נ"מ לעדי מיתה, האם עדים שאמרו מת בעלך נאמנים ע"פ עדות סימנים שזה היה בעלה. ומתרץ הקה"ח דדוקא באבידה יש ספק מצד חשש משקר, אבל בעדי מיתה אין חשש משקר, ולכן בודאי מהני סימנים מה"ת, דסימנים לא גרע מעד אחד שנאמן שמת בעלה ולא חיישינן שמשקר. המהרי"ק מתרץ דה"ה שיש ספק לגבי עדי מיתה, ונקט לאהדורי גיטא לרבנותא, דלענין עדי מיתה יש סברא שמהני סימנים כיון שאשה דייקא ומנסבא ולכן קאמר שאפ"כ בגט מהני סימנים מדאורייתא.

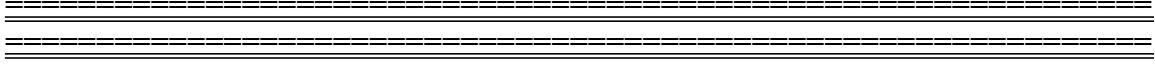
36. קהלות יעקב [בבא מציעא סימן כז]

ועוד ראי דאי כל החשש מדאורייתא הוא רק משום שמא משקר [וכיוון את הסימנים כסומא דלרובא ח"י מוחזא חזי] ח"כ כדון נותן דלרובא מדרבנן שפיר מהדרין דסימנים צינונים כמו שנאמן כשלאמר שמכירו צנצ"ע ולא השדינן לי למשקר, והרי צהאי גיטא דאירכס לרצנ"ח ואמר רצנ"ח אי סימנא חית לי צנוכה אי צנצ"ע חית לי, אהדרוב ניכלי ואמר רצנ"ח לא ידענא אי משום סימנים אהדרוב נכלי וקסברי סימנים דאורייתא" אי משום צנצ"ע ודוקא לרובא מדרבנן כו' ואי כל בעטס דמדאורייתא לא סמכין אסימנים אינו חלל משום משקר ח"כ כיכא קאמר רצנ"ח דאי משום סימנים אהדרוב "קסברי סימנים דאורייתא" והרי אפילו אי סל"ד שפיר אהדרוב לי, דכא מחמת חשש משקר ראו שפיר עכ"פ למוכר לרובא מרבנן ח"כ משמע דאי סימנים ל"ד גם לר"מ

לא מהדרין ע"פ סימנים, ומוכח שחיישינן מדאורייתא לאתרמוי אחרמי וכמשנ"ת.

37. תוספות מסכת בבא מציעא דף יט עמוד א ד"ה אבל איניש

אבל איניש דעלמא לא - מפרש ר"ת דעם הארץ נמי אית ליה טביעות עינא כדאמר בפ' גט פשוט (ב"ב דף קסח.)
האי מאן דבעי לקדושי איתתא לידבר עם הארץ בהדיה והאי דלא מהדרין ליה משום דלא מהימן.

38. דף על הדף מסכת בבא מציעא דף יח עמוד ב

בגמ': ואף על גב שלא הוחזקו שני יוסף בן שמעון. דוגמא זו של יוסף בן שמעון מצינו בהרבה מקומות בש"ס,
וראוי ליתן טעם, למה בחרו דוקא בשם זה, שם שלא היה במציאות כלל וכלל, והיה יותר נאה לבחור
ראובן בן יעקב, כפי שמצינו בהרבה מקומות דוגמאות של ראובן ושמעון.

וביאר רבי צדוק הכהן (פרי צדיק, קרח), שכל ישראל נקראים על שם יוסף, כיון ששומרים את בריתם, ואולם
בשבת שמעון היו עשרים וארבעה אלף איש שמתו על דבר פעור שזה היפך ממידת יוסף, והיה מקום לטעות ששבת
שמעון אינו נקרא על שמו של יוסף, לפיכך בחרו בכל מקום לומר יוסף בן שמעון, כדי לרמוז שגם שבת שמעון
נקרא על שם יוסף ששומרים את בריתם.